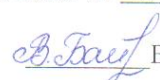

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра економіки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан економічного факультету
 Анатолій ДІБРОВА
“30” травня 2023 р.

“СХВАЛЕНО”
на засіданні кафедри економіки
Протокол № 15 від 29.05.2023 р.
 Завідувач кафедри
Вікторія БАЙДАЛА

“РОЗГЛЯНУТО”
Гарант ОП «Економіка підприємства»
 Людмила СТЕПАСЮК

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Обґрунтування господарських рішень і оцінка ризиків

спеціальність 051 «Економіка»
освітня програма «Економіка підприємства»
Факультет економічний
Розробники: д.е.н., доцент Мірзоева Т.В.

Київ – 2023 р.

1. Опис навчальної дисципліни
«Обґрунтування господарських рішень і оцінка ризиків»

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	<i>Бакалавр</i>	
Спеціальність	<i>051 Економіка</i>	
Освітня програма	<i>Економіка підприємства</i>	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	3	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	<i>Екзамен</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної (скороченої) та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	1	
Семестр	1	
Лекційні заняття	30 год.	
Практичні, семінарські заняття	30 год.	
Лабораторні заняття	-	
Самостійна робота	90 год.	
Індивідуальні завдання		
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4 год.	

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета: формування знань щодо теоретичних і практичних засад технології прийняття рішень, сучасної економічної ризикології та набуття практичних навичок обґрунтування рішень із різним ступенем невизначеності та ризику.

Завдання: засвоєння наукових концепцій щодо прийняття та обґрунтування господарських рішень, відповідних підходів та інструментарію з ризикології, методології щодо розробки раціональних господарських рішень тощо.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в економічній сфері, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки

загальні компетентності (ЗК):

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК7. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК9. Здатність до адаптації та дій у новій ситуації.

ЗК 11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

ФК 1. Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.

ФК 2. Здатність здійснювати професійну діяльність у відповідності з чинними нормативними та правовими актами.

ФК 4. Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

ФК 6. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

ФК 7. Здатність застосовувати комп'ютерні технології та програмне забезпечення обробки даних для вирішення економічних завдань, аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів.

ФК 8. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудова відносин.

ФК 9. Здатність прогнозувати на основі стандартних теоретичних та економетричних моделей соціально-економічні процеси.

ФК 10. Здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної, управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів.

ФК 11. Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.

ФК 12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.

ФК 13. Здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.

ФК 14. Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та

можливих соціально-економічних наслідків.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 5. Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).

ПРН 6. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.

ПРН 8. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

ПРН 13. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.

ПРН 23. Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для:

- скороченого терміну денної форми навчання.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Господарські рішення в різних сферах підприємницької діяльності та технологія прийняття

Тема 1. Сутнісна характеристика господарських рішень

Поняття господарських рішень та їхні ознаки. Сутність господарських рішень. Класифікація господарських рішень. Вимоги до господарських рішень та умови їх досягнення. Способи формалізації та реалізації господарських рішень. Визначення оптимальних форм подання та реалізації господарських рішень. Якість та ефективність господарських рішень. Основні параметри та показники якісного рішення. Умови забезпечення якості господарського рішення. Види ефективності господарських рішень. Умови та перешкоди прийняття ефективного рішення. Принципи оцінювання ефективності господарських рішень.

Тема 2. Технологія прийняття рішень господарської діяльності

Необхідність прийняття господарських рішень. Процес прийняття рішень та його елементи. Етапи та процедури процесу прийняття рішень. Стилі прийняття рішень. Основні способи прийняття рішень. Корисні структурні схеми для прийняття рішень. Методи, що використовуються для

формалізації моделей прийняття господарських рішень. Характер прийняття господарських рішень. Класична, поведінкова та ірраціональна моделі прийняття рішень. Основні чинники, що впливають на прийняття рішення. Умови прийняття господарських рішень залежно від ступеня визначеності інформації. Ранжирування умов прийняття рішень. Контроль за процесом виконання господарських рішень. Характеристика видів контролю. Закони й закономірності, що впливають на прийняття рішень. Загальні закони управління людиною. Закон інерційності людських систем. Закони зв'язку з зовнішнім середовищем. Соціально- психологічні та біопсихічні закони.

Тема 3. Методичні основи підготовки господарських рішень

Методи розроблення господарських рішень. Аналітичні, статистичні та математичні методи. Експертні методи та межі їх застосування. Види експертних оцінок. Сутність евристичного програмування та його різновиди. Евристичні методи групової та індивідуальної роботи. Ділові й організаційно-діяльнісні ігри. Метод сценаріїв. Сутність і види методу “дерево цілей”.

Тема 4. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання їх ефективності

Обґрунтування господарських рішень. Методичні основи обґрунтування господарських рішень. Підходи до обґрунтування й вибору господарських рішень. Комплексний підхід до обґрунтування господарських рішень. Головні принципи прогнозування господарських рішень. Сутність та принципи аналізу господарських рішень. Методи аналізу господарських рішень та їхній інструментарій. Сфери застосування методів та інструментів прийняття господарських рішень. Можливі критерії: технологічні, технікоекономічні, ергономічні, соціологічні, психологічні, естетичні, соціальні, екологічні. Комплексне використання нормативних і дескриптивних моделей.

Тема 5. Прогнозування та аналіз господарських рішень

Мета прогнозування. Основні завдання прогнозування. Ключові принципи прогнозування господарських рішень. Основні джерела інформації для прогнозування. Сучасні математичні методи прогнозування господарських рішень. Методи аналізу господарських рішень та їхній інструментарій. Сфери застосування методів та інструментів прийняття господарських рішень.

Змістовий модуль 2. Методи прийняття господарських рішень в умовах невизначеності та ризику

Тема 6. Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності

Особливості функціонування підприємств за умов невизначеності. Сутність невизначеності та основні причини її появи. Видова класифікація невизначеності. Урахування чинника невизначеності в управлінні підприємством і засоби її зниження. Теорія корисності в системі процесів прийняття рішень. Аксиоми раціональної поведінки. Лотерея, її детермінований еквівалент, премія за ризик та страхова сума. Умови схильності, несхильності, байдужості до ризику. Приклади функцій корисності. Методика побудови функції корисності.

Тема 7. Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень

Ризик у діяльності суб'єкта господарювання. Сутнісна характеристика ризику. Ризик як економічна категорія. Ризик і невизначеність. Основні риси підприємницького ризику. Чинники впливу на ступінь ризику. Функції ризику в підприємницькій діяльності. Класифікація підприємницьких ризиків. Характеристика підприємницьких ризиків за сферою їхнього походження та ступенем впливу на результати діяльності підприємств. Сутність політичних ризиків та їхній вплив на поведінку суб'єктів господарювання. Оцінювання ступеня політичного ризику за методикою Всесвітнього Банку. Соціальні ризики як наслідок соціального напруження, їх передбачення та вплив на діяльність підприємств. Характеристика адміністративно-законодавчих ризиків. Сутність фінансових ризиків і основні їх види. Причини виникнення ризиків, пов'язаних з укладенням капіталу (інвестиційні ризики); ризиків незабезпечення господарської діяльності необхідним фінансуванням; ризиків, пов'язаних з купівельною спроможністю грошей; ризиків непередбачення витрат і перевищення кошторису витрат на виробництво. Виробничі та комерційні ризики. Ризики аграрного виробництва.

Тема 8. Критерії прийняття рішень за умов невизначеності та ризику

Критерії (правила) обґрунтування господарських рішень в умовах невизначеності та їхня характеристика. Матриця прибутків і матриця витрат, особливості їхньої побудови. Фактори впливу на ступінь підприємницького ризику. Функції і класифікація ризиків. Обґрунтування господарських рішень в умовах ризику. Характеристика критеріїв прийняття рішень за умов ризику.

Тема 9. Прийняття рішень у конфліктних ситуаціях

Особливості прийняття рішень у конфліктних ситуаціях.

Математична модель конфлікту. Сутність теорії ігор. Система понять теорії ігор. Чиста та змішана стратегії.

Тема 10. Обґрунтування інвестиційних і фінансових рішень за умов ризику

Інвестиційні рішення та критерій ефективності їх прийняття. Критерії обґрунтування рішень під час прийняття (вибору) інвестиційного проекту. Врахування ризику при обґрунтуванні ставки дисконтування. Коефіцієнт систематичного ризику. Опціональний критерій прийняття рішень. Систематичний ризик і очікувана дохідність компанії. Сутність фінансових рішень. Портфелі Г.

Марковіца і Р. Гобіна. Теорія оптимального портфеля. Формування оптимального портфеля з обмеженої кількості цінних паперів.

Змістовий модуль 3. Оцінка ризиків та основи ризик-менеджменту

Тема 11. Якісне оцінювання підприємницьких ризиків

Основні принципи та способи якісного аналізу ризику. Виявлення ризиків, їх аналіз, умов і джерел, причин виникнення з метою визначення впливу на діяльність підприємства, а також факторів, що впливають на рівень ризиків при здійснюванні визначеного виду діяльності. Фактори впливу на ступінь ризику підприємства. Методи якісної оцінки ризиків: методи, що базуються на аналізі наявної інформації; методи збору нової інформації; методи моделювання діяльності організації; евристичні методи якісного аналізу.

Тема 12. Кількісне оцінювання підприємницьких ризиків

Загальні підходи до кількісної оцінки ризику. Характеристика методів кількісної оцінки. Ймовірність як показник ризику. Вимірювання ризику в абсолютному виразі. Критерій кількісного оцінювання ризику. Критерій кількісного врахування ризику. Зони та області ризику. Математичний взаємозв'язок між рівнем прибутку і рівнем ризику. Спрощений підхід до оцінки ризику. Розмах варіації як показник ризику. Види втрат у діяльності підприємства. Аналіз ризику збитків. Математичне сподівання: сутність і застосування в процесі вимірювання ризику. Вимірювання ризику у відносному вираженні.

Тема 13. Основи ризик-менеджменту

Ризик-менеджмент і його роль у визначенні стратегії управління ризиками. Необхідність управління ризиками господарської діяльності. Сутність ризик-менеджменту. Формування стратегії управління на підприємстві. Структурна схема ризик-менеджменту. Функції керованої та керуючої підсистем управління ризиками. Відділ з управління підприємницькими

ризиками. Процес управління ризиками господарської.

Тема 14. Напрями і методи мінімізації економічних ризиків
 Організаційні та економічні методи зниження ступеня ризику. Основні методи мінімізації ризиків: страхування, резервування засобів, диверсифікація, лімітування, здобуття додаткової інформації. Основні напрями й методи впливу на ступінь ризику господарювання. Уникнення та компенсація ризику. Збереження та передавання ризику. Хеджування та страхування ризиків. Методи зниження ступеня ризику. Характеристика диверсифікації діяльності підприємства. Модуль «імовірність виникнення втрат/рівень збитків» для пошуку рішення щодо оптимізації ступеня ризику.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	тижні	Кількість годин												
		денна форма						заочна форма						
		усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	ін д	с.р		л	п	ла б	ін д	с. р	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
Змістовий модуль 1. Господарські рішення в різних сферах підприємницької діяльності														
Тема 1. Сутнісна характеристика господарських рішень	1	10	2	2			6							
Тема 2. Технологія прийняття рішень господарської діяльності	2	10	2	2			6							
Тема 3. Методичні основи підготовки господарських рішень	3,4	16	3	3			10							
Тема 4. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання їх ефективності	5	10	2	2			6							
Тема 5. Прогнозування та аналіз господарських рішень	6	8	2	2			4							

Разом за змістовим модулем 1		54	11	11			32						
Змістовий модуль 2. Невизначеність та ризик під час обґрунтування господарських рішень													
Тема 6. Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності	7	10	2	2			6						
Тема 7. Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень	8, 9	16	3	3			10						
Тема 8. Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності та ризику	10	10	2	2			6						
Тема 9. Прийняття рішень у конфліктних ситуаціях	11	10	2	2			6						
Тема 10. Обґрунтування фінансових та інвестиційних рішень за умов ризику	12	10	2	2			6						
Разом за змістовим модулем 2		56	11	11			34						
Змістовий модуль 3. Оцінка ризиків та основи ризик-менеджменту													
Тема 11. Якісне оцінювання підприємницьких ризиків	13	8	2	2			4						
Тема 12. Кількісне оцінювання підприємницьких ризиків	14	8	2	2			4						
Тема 13. Основи ризик-менеджменту	15	14	2	2			10						

Тема 14. Напрями і методи мінімізації економічних ризиків	16	10	2	2		6						
Разом за змістовим модулем 3		40	8	8		24						
Курсовий проект (робота) з _____ (якщо є в робочому навчальному плані)												
Усього годин		150	30	30		90						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сутнісна характеристика господарських рішень	2
2	Технологія прийняття рішень господарської діяльності	2
3	Методи підготовки господарських рішень	3
4	Обґрунтування господарських рішень	2
5	Прогнозування та аналіз господарських рішень	2
6	Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності	2
7	Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень	3
8	Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності та ризику	2
9	Прийняття рішень у конфліктних ситуаціях	2
10	Обґрунтування фінансових та інвестиційних рішень за умов ризику	2
11	Якісне і оцінювання підприємницьких ризиків	2
12	Кількісне оцінювання підприємницьких ризиків	2
13	Основи ризик-менеджменту	2
14	Напрями і методи мінімізації економічних ризиків	2
	Всього, год	30

5. Теми практичних занять
не передбачено навчальним планом

6. Теми лабораторних занять
не передбачено навчальним планом

7. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сутнісна характеристика господарських рішень	6
2	Технологія прийняття рішень господарської діяльності	6
3	Методи підготовки господарських рішень	10
4	Обґрунтування господарських рішень	6
5	Прогнозування та аналіз господарських рішень	4
6	Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності	6
7	Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень	10
8	Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності та ризику	6
9	Прийняття рішень у конфліктних ситуаціях	6
10	Обґрунтування фінансових та інвестиційних рішень за умов ризику	6
11	Якісне і оцінювання підприємницьких ризиків	4
12	Кількісне оцінювання підприємницьких ризиків	4
13	Основи ризик-менеджменту	10
14	Напрями і методи мінімізації економічних ризиків	6
	Всього, год	90

8. Зразки контрольних питань, тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

Контрольні запитання

1. Якими ознаками характеризується рішення?
2. Назвіть види господарських рішень за декількома класифікаційними ознаками.
3. Вкажіть оптимальні сполучення форм розроблення та реалізації господарських рішень.
4. У чому полягає ефективність і якість господарських рішень?
5. Назвіть принципи оцінки ефективності господарських рішень.
6. В чому полягає економічна сутність господарського рішення?
7. Які господарські рішення виокремлюють за часом дії?
8. Які основні параметри якісного рішення?
9. В чому полягає технологічна ефективність господарського рішення?
10. Назвіть показники якості прийнятого рішення.
11. Які основні перешкоди на шляху прийняття ефективного рішення?
12. З яких елементів складається технологія прийняття рішень?
13. Які елементи має процес прийняття рішень?
14. Дайте характеристику процедурам процесу прийняття рішень.
15. Які є стилі у прийнятті рішень?
16. Назвіть шляхи прийняття рішень.

17. Які основні моделі прийняття рішень виділяють у теорії управління?
18. Що є основою раціонального рішення?
19. Які фактори впливають на прийняття рішень?
20. Перелічіть умови прийняття ГР.
21. Які стратегії можуть використовувати особи, що приймають рішення?
22. У чому сутність невизначеності та які є її види?
23. Які існують причини виникнення невизначеності?
24. Що таке статистична та нестатична невизначеність?
25. Які невизначеності розрізняють за ступенем ймовірності настання події?
26. Які невизначеності розрізняють за об'єктом невизначеності?
27. В чому сутність людської та технічної невизначеності?
28. В чому полягає об'єктивна й суб'єктивна основа ризику?
29. У якому вигляді подається вхідна інформація, якщо для прийняття рішення використовують статичну ігрову модель?
30. У чому полягає критерій оптимізму?
31. Який існує спільний недолік для правил максимакса і максиміна?
32. В чому сутність критерію песимізму?
33. Що означає правило мінімакс?
34. Що передбачає критерій песимізму-оптимізму?
35. В яких випадках використовується правило мінімакс?
36. Розкрийте сутність правила Байеса.
37. В яких випадках доцільно використовувати критерій Лапласа?
38. У випадку наявності двох альтернатив із однаковим математичним сподіванням, але з різним стандартним відхиленням, який варіант потрібно обрати?
39. Чим більший коефіцієнт варіації, тим ризик менший чи більший?
40. Що таке якісна оцінка ризиків?
41. Сформулюйте завдання якісної оцінки ризиків.
42. Які основні напрямки якісного аналізу ризиків?
43. Перелічіть етапи якісного аналізу ризику.
44. Що представляють собою методи суб'єктивних оцінок підприємницького ризику?
45. Які показники можуть виступати в якості кількісних показників вимірювання ризику?
46. На які групи поділяються зовнішні чинники, що можуть спричинити настання ризикової ситуації на підприємстві?
47. Що дозволяє визначити кількісна оцінка ризиків?
48. Що називається областю ризику?
49. З якою метою введено поняття областей ризику?
50. Як називається область, в якій втрати не очікуються?

Тестові завдання

1	Альтернативною вартістю економічної незалежності підприємницької діяльності є
1	Ризик
2	Джерела коштів
3	Прибуток
4	Ресурси
2	До основних моментів, що характеризують ризикову ситуацію, належить:
1	Випадковий характер події
2	Наявність альтернативних рішень
3	Наявність бізнес-плану
4	Імовірність виникнення збитків
3	Поняття “ризик” характеризує ситуацію, коли
1	Подія ніколи не відбудеться
2	Негативна ситуація може настати в результаті реалізації управлінських рішень
3	Оцінка якості і імовірності події ускладнена зовнішніми чинниками, які впливають на результативні показники підприємства
4	Формуються напрямки інвестування коштів підприємства
4	Якщо перед підприємством існує ймовірність витратити доходи, то це свідчить про
1	Банкрутство
2	Ризикову ситуацію
3	Невизначеність
4	Неплатоспроможність
5	Під економічним ризиком розуміють ризик, що виникає в разі
1	Будь-яких видах підприємницької діяльності
2	Комерційної діяльності
3	Виробничої активності
4	Банківської діяльності
6	Невизначеність зовнішнього оточення підприємства, яка формується різноманітними суб'єктами ринку, визначає
1	Об'єктивну основу ризику
2	Захисну основу ризику
3	Суб'єктивну основу ризику
4	Регулятивну основу ризику
7	До функції ризику відносяться
1	Інноваційна
2	Регулятивна
3	Стимулююча
4	Захисна
5	Мотивуюча
8	Стимулювання пошуку нетрадиційних підходів до рішення існуючих або прогностичних проблем полягає у виконанні функцій
1	Інноваційної
2	Регулятивної
3	Аналітичної
4	Захисної
5	Немає відповіді

9	Ризик трансферту пов'язаний з
1	Виробництвом продукції
2	Обмеженням на конвертування місцевої валюти
3	Форс-мажорними обставинами
4	Платоспроможністю покупця
10	Які функції виконує ризик?
1	Загальну, приватну, специфічну
2	Інноваційну, регулятивну, захисну, аналітичну
3	Соціальну, економічну, політичну
4	Немає правильної відповіді
11	Імовірність витрат, що виникають при вкладенні коштів у виробництво нового товар, це:
1	Інноваційний ризик
2	Галузевий ризик
3	Технічний ризик
4	Виробничий ризик
12.	За часом виникнення розрізняють такі види невизначеності:
1	Сучасні
2	Ретроспективні
3	Поточні
4	Перспективні
13.	Завжди несуть у собі тільки втрати:
1	Системні ризики
2	Групові ризики
3	Статичні ризики
4	Регулятивні ризики
5	Виробничі ризики
14.	Залежно від можливого результату виділяють ризик:
1	Чистий
2	Індивідуальний
3	Груповий
4	Стохастичний
5	Спекулятивний
15.	У сучасній західній економічній літературі розрізняють дві теорії ризику:
1	Демократичну й консервативну
2	Буржуазну та підприємницьку
3	Класичну та неокласичну
4	Політичну та соціальну
16.	Виділяють такі стилі поведінки в конфліктній ситуації (завершіть перелік одним словом):
1	Пристосування
2	Відхилення
3	Протиборство (конкуренція)
4	Співробітництво
5	Компроміс
6	...
17.	Оберіть причини ділових і міжособистісних конфліктів:
1	Господарсько-організаційні
2	Економіко-політичні
3	Соціально-демографічні
4	Економіко-правові

5	Соціально-психологічні
6	Соціально-професійні
18.	Які існують стратегії підприємства щодо управління ризиками:
1	Обережна
2	Імпульсивна
3	Авантюрна
4	Зважена
5	Ризикована
6	Консервативна
19.	Які види рішень мають місце в межах стратегічного управління:
1	Ризиковане рішення
2	Імпульсивне рішення
3	Інтуїтивне рішення
4	Інсайтне рішення
5	Раціональне рішення
20.	До економічних методів зниження ризику відноситься:
1	Створення спеціального резервного фонду
2	Відхилення ризику
3	Недопущення збитків
4	Створення страхового товарного запасу
5	Страхування від ризику

9. Методи навчання.

При вивченні дисципліни використовуються такі методи навчання:

Залежно від джерела знань: словесні (пояснення, бесіда, дискусія, діалог); наочні (демонстрація, ілюстрація); практичні (рішення задач, ділові ігри).

За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-наочний проблемний виклад; частково-пошуковий та дослідницький методи.

За місцем у навчальній діяльності:

- методи організації й здійснення навчальної діяльності, що поєднують словесні, наочні і практичні методи; репродуктивні й проблемно-пошукові; методи навчальної роботи під керівництвом викладача й методи самостійної роботи здобувачів вищої освіти;

- методи контролю й самоконтролю за навчальною діяльністю: методи усного, письмового контролю; індивідуального й фронтального, тематичного і систематичного контролю.

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти передбачено застосування таких навчальних технологій:

- *робота в малих групах* дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного здобувача вищої освіти в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування;

- *семінари-дискусії* передбачають обмін думками і поглядами

учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів;

- *мозкові атаки* – метод розв’язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити як найбільшу кількість ідей за обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію;

- *кейс-метод* – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу;

- *презентації* – виступи перед аудиторією, що використовуються для подання певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації.

10. Форми контролю.

Відповідно до «Положення про екзамени та заліки у Національному університеті біоресурсів і природокористування України», затвердженого вченою радою НУБіП України 26 квітня 2023 року, протокол № 10, видами контролю знань здобувачів вищої освіти є поточний контроль, проміжна та підсумкова атестації.

Поточний контроль з дисципліни здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Проміжна атестація проводиться після вивчення програмного матеріалу і має визначити рівень знань здобувачів вищої освіти з програмного матеріалу, отриманих під час усіх видів занять і самостійної роботи.

Форма проведення проміжної атестації – тестування.

Засвоєння здобувачем вищої освіти програмного матеріалу вважається успішним, якщо рейтингова оцінка його становить не менше, ніж 60 балів за 100-бальною шкалою.

Семестрова атестація проводиться у формі семестрового екзамену.

Здобувачі вищої освіти зобов’язані складати екзамени і заліки відповідно до вимог робочого навчального плану у терміни, передбачені графіком освітнього процесу. Зміст екзамену визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

11. Розподіл балів, які отримують студенти.

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 01.05.2023 р. № 404).

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$.

12. Навчально-методичне забезпечення

- Електронний навчальний курс з дисципліни «Обґрунтування господарських рішень і оцінка ризиків». URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2125>
- Герасимчук. Н.А., Мірзоєва Т.В., Томашевська Т.В. «Економічні і фінансові ризики». Навчальний посібник. Видання 2-ге. Київ. ЦП «Компринт». 2018. 366 с.
- Герасимчук. Н.А., Мірзоєва Т.В., Томашевська Т.В. «Обґрунтування господарських рішень і оцінка ризиків». Навчальний посібник. Видання 2-ге. Київ. ЦП «Компринт». 2018. 597 с.
- Економіка аграрних підприємств: навчальний посібник. Рогач С.М., Мірзоєва Т.В., Степасюк Л.М., Томашевська О.А. Київ. ЦП «Компринт». 2019. 480 с.
- Обґрунтування господарських рішень і оцінка ризиків: підручник. Рогач С.М., Мірзоєва Т.В., Степасюк Л.М., Томашевська О.А. Київ. ЦП «Компринт». 2019. 590 с.
- Мірзоєва Т.В., Томашевська О.А. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків. Методичні вказівки (в тестах і задачах) для самостійного вивчення курсу студентами економічних спеціальностей. Київ. ЦП «Компринт». 2022. 200 с.
- Рогач С.М., Мірзоєва Т.В., Герасимчук Н.А., Томашевська О.А. Економічні і фінансові ризики. Підручник. Київ. ЦП Компринт. 2022. 438 с.
- Мірзоєва Т.В., Томашевська О.А. Практикум з дисципліни «Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків» для студентів економічних спеціальностей. Київ. ЦП «Компринт». 2022. 147 с.
- Мірзоєва Т.В., Томашевська О.А. Робочий зошит для виконання практичних завдань з дисципліни «Обґрунтування господарських рішень та

оцінка ризиків» для студентів економічних спеціальностей. Київ. ЦП «Компринт». 2022. 35 с.

10. Мірзоєва Т.В., Томашевська О.А. Обґрунтування господарських рішень і оцінка ризиків. Методичні вказівки до вивчення курсу студентами економічних спеціальностей. Київ. ЦП «Компринт». 2021. 76 с.

13. Рекомендовані джерела інформації

1. Гірняк О.М., Лазановський П.П. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків. Львів. Українська академія друкарства. 2019. 268 с.

2. Балджи М.Д., Карпов В.А., Ковальов А.І., Костусєв О.О., Котова І.М., Сментина Н.В. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: Навчальний посібник. Одеса. ОНЕУ. 2013. 670 с.

3. Донець Л.І. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: [навчальний посібник для студентів ВНЗ] К. Центр учбової літератури. 2012. 472 с.

4. Воронкова А.Е. Управлінські рішення у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства: організаційний аспект : монографія. Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. Х. ВД "ІНЖЕК". 2018. 511 с.

5. Кондрашихін А.Б., Пепа Т.В. Теорія та практика підприємницького ризику: навч. посіб. К. ЦУЛ. 2019. 224 с.

6. Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик: Навчальний посібник. К. Академвидав. 2017. 464 с.

7. Матвійчук А.В. Аналіз і управління економічним ризиком: [Навчальний посібник для студентів вузів]. К. Центр навчальної літератури. 2015. 224 с.

8. Мірзоєва Т.В., Ткач Н.М. Обґрунтування доцільності розвитку галузі коноплярства. Приазовський економічний вісник. 2022. Випуск № 1 (30). С. 17-23.

9. Мірзоєва Т.В., Ткач Н.М. Обґрунтування економічної доцільності переробки зернових культур у біогаз. Біоекономіка і аграрний бізнес. 2021. Том. 12. №2. С. 5-17.

10. Мірзоєва Т.В., Томашевський В.Ю. Обґрунтування доцільності розвитку виробництва нішевих зернових культур. Економіка і регіон. 2023. № 1 (88). С. 17-23.

11. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків : навч. посіб. Т.С. Клебанова, О.В. Мілов, С.В. Мілевський та ін. Х. Вид. ХНЕУ. 2014. 262 с.

12. Останкова Л.Н., Шевченко Н.Ю. Аналіз моделювання та управління економічними ризиками: [навчальний посібник для студентів ВНЗ]. 2017. 256 с.

13. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків : навч. Посіб. О.М. Полінкевич, І.Г. Волинець. Луцьк. ВежаДрук. 2018. 336 с.

14. Посилкіна О.В., Деренська Я.М. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків : навч. посіб. Харків. НФаУ. 2018. 197 с.
15. Кривов'язюк І.В., Голуб В.Я. Обґрунтування господарських рішень на основі результатів комплексного діагностичного аналізу діяльності провідних світових машинобудівних корпорацій. Ефективна економіка. 2017. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=57992>.
16. Анісімова О. Неefективні управлінські рішення. Фінансовий контроль. 2015. № 10. С. 34–35.
17. Василенко В.А. Теорія і практика розробки управлінських рішень: [навч. посіб.]. К. ЦУЛ. 2015. 420 с.
18. Вітлінський В.В., Верченко П.І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: [навч. посібник для самостійного вивчення дисципліни]. К. КНЕУ. 2013. 292 с.
19. Ткач С.М. Управління ризиками інвестиційної діяльності в регіоні: теоретичні основи та прикладні аспекти : монографія. Львів. ДУ «ІРД ім. М.І. Долишнього НАН України». 2015. 234 с.
20. Теорія прийняття рішень: підручник. За заг. ред. М.П. Бутка. Київ. «Центр учбової літератури». 2015. 360 с.
21. Карпенко І.В., Павленко В.В. Особливості застосування критеріїв прийняття рішень в умовах невизначеності. Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції імені проф. Балацького О. Ф. (м. Суми, 27 травня 2015 р.). Суми. СумДУ. 2015. С. 353–355.
22. Головач Т.І. Вплив ризиків на підприємницьку діяльність. Вісник ХНУ. Економічні науки. 2015. № 4. Т. 3. С. 140–143.
23. Кречотун С.А. Обґрунтування господарських рішень у малому бізнесі. Економіка розвитку. 2014. № 3 (63). С. 28–31.
24. Маргасова В.Г. Фінансові ризики функціонування системи менеджменту акціонерних товариств. Актуальні проблеми економіки. 2010. № 1. С. 136–142.
25. Чайкіна Н.О., Чайкіна А.О. Адаптивні стратегії підприємців в умовах економічних ризиків і загроз. Person, Family, and Society: Interdisciplinary Approach to the Harmonization of Interests : monograph. Opole : The Academy of Management and Administrationin, 2016. С. 296–303
26. Чайкіна А.О., Колідуб К.М. Особливості впровадження ризик-менеджменту на українських підприємствах. Бізнес-інформ. 2017. № 11. С. 454–459.
27. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків. Навч. посіб. За заг. ред. Донець Л.І. К. Центр учбової літератури. 2012. 472 с. URL: www.cul.com.ua/.../obgrunt_gosp_reihen
28. Клименко С.М., Дуброва О.С. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: Навч. посібник. К. КНЕУ. 2015. 252 с. URL: www.ec-study.com/.../b100099_klimenko_

29. Офіційний портал Верховної ради України. URL: www.rada.gov.ua/
30. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua/
31. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: www.nbu.gov.ua/
32. Статистика України : науковий журнал. URL: www.ukrstat.gov.ua.